

Skandinavisk litteratur om intervjuforskning¹

Denna bok om intervjuer skrevs ursprungligen för engelskspråkiga läsare. Litteratur på de skandinaviska språken behandlas enbart när ett arbete är direkt indraget i analysen av forskningsintervjuer. För att ge en bredare inblick i skandinavisk intervjuforskning ska här kort kommenteras några utvalda böcker som inte finns med i bokens referenslista. Vissa böcker innehåller reflexioner kring kvalitativa metoder, andra beskriver intervjuprocessen och andra åter rapporterar om intervjuundersökningar.

Alveson, M. & Sköldberg K. (1994). *Tolkning och reflektion - Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.

Bokens projekt anges vara en intellektualisering av de kvalitativa metoderna och en pragmatisering av vetenskapsfilosofin. Boken inleds med en diskussion av vetenskapsteoretiska teman av central vikt för den kvalitativa forskningen, såsom induktiva och deduktiva angreppssätt, generalisering, djupstrukturer och multipla tolkningar, objektivism och relativism. Därefter behandlas såväl klassiska perspektiv i den kvalitativa forskningen som fenomenologi, hermeneutik och Frankfurtskolans kritiska teori som nyare ansatser, som postmodernism, poststrukturalism, diskursanalys, feminism och Foucaults genealogi. Den inte helt lättlästa boken ger en grundlig och väl genomtänkt begreppsdiskussion av centrala frågor inom kvalitativ forskning.

Andersen, I. (red) (1990). *Valg af organisations-sociologiske metoder*. København: Samfundslitteratur.

Denna elementära introduktion till de praktiska sidorna hos organisationssociologiska metoder har allmän relevans för kvalitativa forskare. Här ska särskilt nämnas de två kapitel som betonar betydelsen av problemformulering och det teoretiska förarbetet vid samhällsvetenskapliga undersökningar samt kapitlet om skrivprocessen som en integrerad del av arbetsförloppet.

Andersen I., Borum, F., Kristensen, P. H. & Karnøe, P. (1992). *Om kunsten at bedrive feltstudier å en erfaringsbaseret forskningsmetodik*. København: Samfundslitteratur.

Syftet med boken sägs vara att göra det lättare för fältforskare att utveckla sina hantverksmässiga färdigheter. Den inleds med forskningsberättelser från fyra projekt för att sedan gå närmare in på de allmänna metodfrågor som aktualiseras i berättelserna, forskarens förhållande till sitt projekt och praktiska problem som dyker upp i den konkreta fältforskningen.

Broch, T., Krarup, K., Laursen, P. K. & Rieper, O. (red) (1979). *Kvalitative metoder i dansk samfundsforskning*. København: Nyt fra samfundsvidenskaberne.

Denna antologi kommer från en period då kvalitativ forskning började expandera inom dansk samhällsvetenskaplig forskning. Boken förmedlar både praktiska erfarenheter och teoretiska reflexioner från en rad forskningsprojekt, och den ger en god bild av den tvärvetenskapliga bredden i dansk samhällsforskning. Flera av kapitlen har utvecklats vidare i andra sammanhang, bland annat

¹ Appendix til S. Kvale "Det kvalitative forskningsinterview" (Lund: Studentlitteratur, marts 1997).

i Borums bidrag till de två tidigare nämnda antologierna, i Fogs bok nedan och i min egen intervjubok.

Dahlberg, K. (1993). *Kvalitativa metoder för vårdvetare*. Lund: Studentlitteratur.

Boken inleds med en klar översikt över olika vetenskapsteoretiska och ämnesspecifika infallsvinklar till kvalitativ metod. Därefter går konkret igenom de enskilda stegen i kvalitativa forskningsperspektiv. Denna korta inledning i kvalitativa metoder är en lämplig introduktion till det kvalitativa forskningsområdet även för andra yrkesgrupper än vårdvetare.

Fog, J. (1994). *Med samtalen som udgangspunkt å Det kvalitative forskningsinterview*. København: Akademisk Forlag.

Boken ger på grundval av erfarenheter från såväl forskningsintervjuer som terapeutiska intervjuer en grundlig och instruktiv introduktion i konsten att intervjua. Boken redogör särskilt för de mellanmänniska och psykologiska processerna i den djupgående kvalitativa forskningsintervjun. Tonvikten läggs på de moraliska aspekter som genomsyrar hela forskningsprocessen och den innebörd som metodiska tillförlitlighets- och giltighetskrav kan ha. Boken förenar vetenskapsteoretiska och filosofiska perspektiv med reflexion över egna erfarenheter och bevarar spänningen mellan forskningsintresse och hänsynen till medmänniskan.

Gordon, H. (1970). *Interviewmetodik*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Detta är en liten bok om intervjuteknik, skriven till hjälp för dem som gör intervjuer i professionella sammanhang, särskilt anställningsintervjuer. Intervjuforskare kan ha god nytta av den känsliga beskrivningen av det personliga samspelet i intervjun och den nyanserade genomgången av olika sätt att ställa frågor på.

Holter, H., Ve Henriksen, H., Gjertsen, A. & Hjort, H. (1976). *Familjen i klassamhället*. Stockholm: Aldus.

Detta är en framställning av ett forskningsprojekt om familjerelationer och yttre sociala förhållanden, särskilt familjens klassmässiga situation. Teoretiskt innehåller den socialpsykologiska och politiska analyser av familjers situation. Metodiskt använder den såväl frågeformulär och intervjuer som observationer av familjeinteraktion, och de olika metoderna ingår i ett fruktbart samspel vid analysen av familjernas situation. Slutkapitlet är en fallstudie av en familj i terapi, med en dialektisk analys av förmedlingen från samhälleliga motsägelser till familjens motsägelsefulla interaktionsformer.

Holter, H. & Kalleberg, R. (red) (1996). *Kvalitativa metoder i samfunnsforskning*. Oslo: Universitetsforlaget.

Aktualiserad och utvidgad upplaga av en bok från en tidig fas av användningen av kvalitativa metoder. Den innehåller ett brett spektrum av principiella och praktiska perspektiv på kvalitativ forskning. I två av kapitlen argumenteras utförligt för att det vanliga skapandet av en motsättning mellan kvalitativa och kvantitativa metoder är att skapa ett skenproblem, en argumentation som ännu inte har slagit fullt igenom inom kvalitativ forskning.

Håvind, H. (1987). *Liten og stor - Mødres omsorg og barns utviklingsmuligheter*. Oslo: Universitetsforlaget.

Denna intervjuundersökning ställer småbarnsfamiljers livssituation i fokus. Med utgångspunkt i en analys av litteraturen om de samhälleliga och psykologiska betingelserna för familjeliv utvecklas en "livsformsintervju", där dygnets löpande tid används som organiserande

princip för utfrågningen. Dygnet går igenom, händelse för händelse, med gårdagen som utgångspunkt. Rättesnöret för analysen har varit att göra en miljöbeskrivning för att förstå utvecklingen - genom den stores förståelse av vad det betyder att vara liten. Den Därav följande förståelsen fungerar som verktyg för såväl kulturkritik som en kritisk bedömning av de utvecklingsmöjligheter som det enskilda barnet erbjuds.

Jacobsen, J. K. (1993). *Intervju - Konsten att lyssna och fråga*. Lund: Studentlitteratur.

Boken inriktar sig på intervjusituationen - att intervjua är framför allt ett hantverk. Betydelsen av övning, självkritik och en personligt utvecklad förmåga att lyssna gör intervjusamtalet till en nästan konstnärlig genre. Författarens utgångspunkt är medieforskning; han drar fram praktiska exempel från en rad områden och diskuterar ingående de många felkällorna och möjligheterna i intervjusituationen.

Jensen, T. K. (1993). *Politik i praxis*. København: Samfundslitteratur.

Boken handlar om danska folketingspolitikernas erfarenhetsvärld och politiska kultur. Den bygger på kvalitativa intervjuer med medlemmar av folketinget. Tematiskt är studien inspirerad av Aristoteles begrepp *fronesis* och *praxis*, och i intervjuerna dokumenteras betydelsen av god bedömningsförmåga och politiskt hantverk. Metodiskt är studien inspirerad av hermeneutik och fenomenologi som grundvalar för samhällsvetenskaplig kvalitativ metod. Boken förenar på ett övertygande sätt principiella teoretiska och metodiska överväganden med ett systematiskt bruk av intervjuer till att frambringa ny och intressant kunskap.

Lantz, A. (1993). *Intervjumetodik - Den professionellt genomförda intervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Denna bok ger en klar introduktion till användningen av professionella intervjuer, uppfattade som intervjuer som ger data som är tillförlitliga och resultat som har giltighet och är användbara för andra. Det görs skillnad mellan olika former av intervju, och de olika stegen i ett intervjuprojekt behandlas, med särskilt tonvikt på det komplexa psykologiska samspel som äger rum mellan intervjuare och respondent. Ett samspel som omfattar både verbal och icke-verbal kommunikation, och där allt som sägs och görs blir föremål för tolkning.

Lidman, S. (1969). *Gruva*. Stockholm: Aldus/Bonniers.

Lidmans intervjuer med gruvarbetare under strejken i Kiruna ger en stark bild av deras arbets- och levnadsförhållanden. Boken visar att intervjuer inte behöver vara enbart idealistiskt och individualistiskt fokuserade på enskilda individers upplevelser och känslor utan även kan omfatta de intervjuades sociala och materiella situation och de politiska och personliga konflikter som denna ställer dem inför. Boken visar också att intervjuer inte behöver vara någon tråkig läsning - när de utförs och bearbetas av en konstnär.

Skjervheim, H. (1996). *Deltakar og tilskodar og andre essays*. Oslo: Aschehoug.

I denna essäsamling behandlas den filosofiska grunden för samhällsforskning. Den objektivisering av människan som positivismen innebär ställs mot en fenomenologiskt och hermeneutiskt inspirerad forskning som tar sin utgångspunkt i att forskare och forskningsobjekt talar och handlar tillsammans i en gemensam värld. Särskilt titeleså från 1957 är relevant för en förståelse av den mänskliga relationen i intervjusituationen. Där analyseras olika sätt att möta andra människor i språket - som en åskådare som konstaterar det som den andre säger som ett faktum eller som engagerad deltagare i det som den andre talar om.

Starrin, B. & Svensson, P-G. (red) (1994). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.

I antologins första del diskuteras den vetenskapsteoretiska grunden för kvalitativ forskning i allmänhet, inklusive distinktionen mellan kvalitativ och kvantitativ forskning. I andra delen behandlas mer ingående tre vetenskapsteoretiska perspektiv på det kvalitativa området: hermeneutik, fenomenologi och fenomenografi. Den tredje delen tar upp frågor om kön och moral och kvalitetskriterier vid kvalitativa metoder. Boken ger en klar, nyanserad och representativ introduktion till väsentliga principiella och teoretiska aspekter av kvalitativ forskning.

Svensson, P-G. & Starrin, B. (red) (1996). *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Denna studie tar i den första delen upp datainsamling, inklusive intervjuer, medan den andra delen behandlar kvalitativa analysmodeller och den tredje drar fram tidigare negligerade områden av kvalitativ forskning som validitet och rapportering. Boken ger en över-siktlig introduktion till det kvalitativa forskningsområdet, med beaktande av aktuell amerikansk och skandinavisk litteratur.

Swedner, H. (1969). *Sociologisk metod*. Lund: Liber Läromedel.

Denna bok ger en god introduktion till traditionell sociologisk forskningsmetod. Utifrån en positivistiskt präglad grundhållning redogörs det klart för explorativa och deskriptiva undersökningar, hypotesprövning och mätproblem, samt reliabilitet och validitet. Ett särskilt kapitel ägnas åt datainsamling genom intervjuer. Kännedom om denna praktiskt inriktade introduktion till samhällsvetenskaplig forskning är nyttig även för nutida kvalitativa forskare och kan möjligen motverka något av den polemiska antipositivistiska hållning som kan prägla området i dag.

Søndergaard, D. M. (1996). *Tegnet på kroppen - Kön: koder og konstruktioner blandt voksne i Akademia*. København: Museum Tusculanums Forlag.

Detta är en teoretisk och empirisk analys av kön som social konstruktion. I enskilda intervjuer och i gruppintervjuer med studerande inom samhällsvetenskap och humaniora söker författaren avslöja de koder för tillskrivande av betydelse och kön som intervjupersonerna förhåller sig till. Kön förstås feministiskt i ett posttraditionellt samhälle som en uppsättning flexibla och flytande betydelsesammanhang som förhandlas fram i ett ömsesidigt samspel mellan enskilda aktörer och kulturella tolkningsramar. Betydelsen av ett teoretiskt analytiskt perspektiv på de konkreta intervjuanalyserna framträder tydligt, samtidigt som de studerandes livsformer och förhållanden får levande konturer i intervjuberättelserna.

Theman, J. (1983). *Uppfattningar av politisk makt*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

Detta är en intervjuundersökning av vuxnas förståelse av politisk makt. Den bygger på den fenomenografiska metod som utvecklats av Ference Marton och hans medarbetare i Göteborg, medan själva intervjuformen är inspirerad av psykoanalytisk praxis och intervjuanalysen av ett fenomenologiskt perspektiv. Undersökningen har resulterat i en differentierad beskrivning och analys av de många aspekter som rör uppfattningen om politisk makt, kompletterat med överväganden om den politiska maktens legitimering.

Tjersland, O. A. (1992). *Samlivsbrudd og foreldreskap - Meklingsprosessens psykologi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Boken tar upp barns och vuxnas reaktioner vid skilsmässa och beskriver olika sätt att omedelbart ordna det för sig när skilsmässan inträffar. Undersökningen baseras på intervjuer och på observationer gjorda av familjer under själva medlingen. Undersökningens syfte anges vara att utforma medlingsbud som kan förbättra separationssituationen för barnfamiljer och att förmedla erfarenheter till andra terapeuter. Boken utgör ett gott exempel på hur det i professionell praxis är möjligt för terapeuter att använda intervjuer som forskning i komplicerade mellanmänniska förhållanden.